

HIŠASTE ŽARE, DOKAZ MIGRACIJE DELA PLEMENA LATOBICI*

PETER PETRU

Zavod za spomeniško varstvo SRS, Ljubljana

Razširjenost antičnih hišastih žar se ujema skoraj v celoti z območjem, na katerem so v tistem času bili naseljeni na Dolenjskem keltski *Latobici*.¹ Številne dosedanje razprave so zmeraj znova opozarjale, da se za določenimi pojavi materialne kulture v naših krajih skrivajo tudi etnične posebnosti.² To še posebej velja za hišaste žare, saj sodijo te s specifičnostmi magično-religijske zasnove med najbolj občutljive znanilce skupnosti, ki ima določene skupne verske predstave.³ Poleg hišastih žar bi bili taka dediščina predvsem člani noriško-panonske ženske noše.⁴ Ti člani ne nakazujejo le takratnih obrtnih središč, ampak so v prvi vrsti znanilci posebnih običajev, se pravi etnografskih posebnosti teh krajev. Ravno značilnosti, ki so vsebinsko vezane na določeno etnično skupnost, pridobijo neizpodbitno težo dokaza, če se skladajo s pisanim izročilom, in to je ravno s poznolatenskim izročilom na Dolenjskem.

Med hišastimi žarami je v tej zvezi izredno dragocen drnovski primer, ki ga hrani Naturhistorisches Museum na Dunaju (sl. 2). Površina žare je zglajena in lahno grafitirana, faktura gline temna. K temu izrazito latenskemu izrazu primerna je tudi njena oblika; je poudarjeno bikonična, medtem ko imajo drugi izdelovalci rajši vitke in visoke oblike. Hkrati uvaja v oblikovni zaklad latenske keramike srednjeevropskega prostora tudi ornament, sestavljen iz vzporednih kanelur na vratu.⁵ Glede na formo in tehnične posameznosti moremo torej povezovati to hišno žaro neposredno

* Predavanje na kolokviju Kelti v Sloveniji, Maribor oktobra 1964.

¹ P. Petru, Okras antičnih žar v obliki hiš, AV 13—14, 1962/63, 444, s karto razprostranjenosti; P. Petru, Vprašanje izvira predalčne stene, Slovenski etnograf 16—17, 1964, 277.

² J. Garbsch, Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 11, 1965, z navedbo literature.

³ F. Oelmann, Pfahlhausurnen, Germania 37, 1959, 205.

⁴ E. v. Patek, Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien, Diss. Pann. II/19, 1942; I. Kovrig, Die Haupttypen der kaiserzeitlichen Fibeln in Pannonien, Diss. Pann. II/4, 1957; K. Motyková-Sneidrová, Noricko-panonská kování opasků a jejich napodobeniny v Čechách, Památky archeologické 55, 1964, 350; glej tudi prispevek S. Petru v tej številki AV.

⁵ I. Hunyadi, Die Kelten im Karpatenbecken, Diss. Pann. II/18, 1942, 1944; J. Filip, Keltové ve střední Evropě, 1956.

z našo latensko materialno kulturo. Izdelava na lončarskem vretenu je *terminus ante quem*, se pravi, da je nastala žara po poznolatskem vzoru. Sorodne značilnosti srečujemo tudi pri žari iz Eitzersdorfa (sl. 1) pri St. Pöltnu (*Cetium*),⁶ ki nas tudi po zunanji obliki močno spominja na hišaste žare z območja Saale.⁷ Ravno zato moremo iskati vir vseh teh običajev na severnem obrobju antičnega *Hercynia silva* (Erzgebirge, Češko rudogorje).⁸

Zelo natanko moramo določiti, kdaj se prvič pojavijo hišaste žare na našem ozemlju. *Terminus ante quem non* so najdišča srednjega latena, ker v ostalinalah s teh najdišč ne srečujemo določenih specifičnosti — hišastih žar, elementov noše itd., ki so značilni za konec poznega latena v naših krajih in dosežejo svoj razmah v zgodnjem cesarstvu.⁹ *Terminus post quem non* je Avgustovo obdobje, vse od časa, ko je kot Oktavijan zasedel Siscijo,¹⁰ saj se te značilnosti ravno v tem času razcvetejo.¹¹ Torej moremo iskati vir te specifične materialne kulture v nosilcih, ki so prišli v naše kraje med zgodnjim I. stol. pr. n. št. in letom 55 pr. n. št.

Če se ozremo po splošnem političnem položaju in dogodkih prve polovice I. stol. pr. n. št., ki povezujejo naše kraje s področjem, odkoder so znane hišaste žare še v poznem latenu,¹² nam pomaga pisano izročilo pri Cezarju, *Bell. Gall. I, 5, 4: Boiosque, qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Noricum transierant Noreiamque oppugnabant*. Sredi obleganja Noreje, leta 58 pr. n. št., naj bi jih doseglo sporočilo Helvetov, naj se priključijo (*receptos ad se socios sibi adsciscunt*) njihovemu iskanju novih domovanj na obalah Atlantika. Sporočilo je bilo namenjeno tudi, kot sledi iz istega poglavja: *Helvetii persuadent Rauracis et Tulingis et Latobicis finitimis uti eodem usi consilio oppidis suis vicisque exustis una cum iis proficiscantur, Boiosque ...*

Zakaj ravno ta plemena? Vezi med *Boii*, *Raurici* in *Helveti* ter po mojem tudi *Tulingi*, *Latobici* in *Hercuniates*¹³ so razumljive verjetno le kot

⁶ G. Pascher, *Römische Siedlungen und Strassen im Limesgebiet zwischen Enns und Leitha*, *Der römische Limes in Österreich* 19, 1949, 129; B. Saria, *Ausgrabungen in St. Pölten (Cetium)*, *Unsere Heimat* 22, 1951, 108; R. Büttner, *Aelium Cetium, Das Fortleben seines Namens im Mittelalter*, *JÖAI* 40, 1955, Bbl., 185; R. Noll, *Römerzeitliche Grabsphinx aus Cetium (St. Pölten)*, *Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich* 36, 1964, 61.

⁷ F. Behn, *Hausurnen, Vorgeschichtliche Forschungen* 1, 1924.

⁸ F. Behn, o. c., 92.

⁹ H. Müller-Karpe, *Die Zeugnisse der Taurischer in Kärnten, Carinthia* 141, 1951, 622.

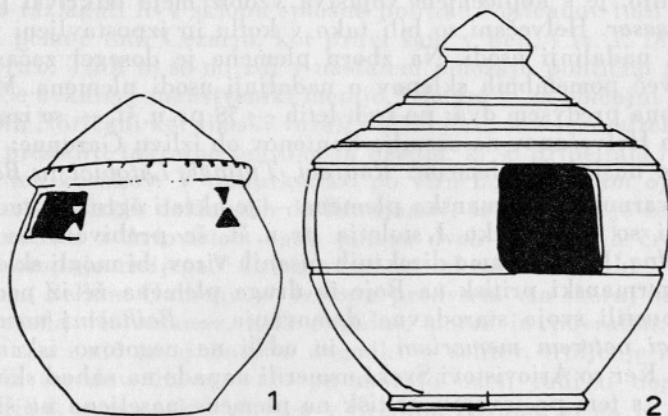
¹⁰ E. Swoboda, *Octavian and Illyricum*, 1952; G. Veith, *Die Feldzüge des C. Iulius Caesar Octavianus in Illyrien in den Jahren 35—33 v. Ch.*, *Schriften der Balkankommission, Antiquarische Abteilung* 7, 1914; W. Schmitthenner, *Octavians militärische Unternehmungen in den Jahren 35—35*, *Historia* 7, 1958, 189.

¹¹ J. Garbsch, o. c.

¹² F. Behn, o. c., 92; W. La Baume, *Die Pommerelischen Gesichtsurnen, Kataloge vor- und frühgeschichtlicher Altertümer* 17, 1965; L. Luka, *Kultura Wschodnopomorska na pomorzu Gdańskim*, *Biblioteka Archeologiczna* 19, 1966.

¹³ A. Mócsy, *Die Bevölkerung von Pannonien bis zu den Markomannenkriegen* (1959), 75, kar bi izhajalo iz imena. O Eraviscih in poznolatski naselitvi keltskih plemen v osrednji Panoniji glej J. Fitz, *Acta Antiqua* 6, 1958, 402 in predvsem sestavek E. Petres, *Beziehungen der keltischen und der römerzeitlichen einheimischen Bevölkerung im 1. und 2. Jahrhundert u. Z.*, *Alba Regia* 6—7, 1965—1966, 197, kjer avtorica razčlenjuje naselitev Bojev in njim pripojenih plemen v odnosu do razširjenosti najdišč obdobja LT D do LT C, kot je to storil za naše območje

dediščina iz prazgodovine, ko je ta plemena spajala *Hercynia silva*. To poudarja tudi Tacitus, Germ. 28, 2: *Igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens*; glede naselitvenega področja plemena *Boii* pravi Tacitus na istem mestu: *manet adhuc Boihaemi nomen significatque loci veterem memoriam quamvis mutatis cultoribus*. Nekateri pomembnejše sosede teh plemen v *Hercynia silva* navaja Cezar, Bell. Gall. VI, 25, 1—5: *Huius Hercyniae silvae quae supra (VI 24) demonstrata est, latitudo novem dierum iter expeditio patet: non enim aliter finiri potest neque mensuras itinerum noverunt, oritur ab Helvetiorum et Nemetum et Rauracorum finibus*.¹⁴ Iz teh podatkov sledi, da

Sl. 1. Eitzersdorf, žara iz rimskega žganega groba

Fig. 1. Eitzersdorf, urne d'une tombe d'incinération romaine

Sl. 2. Drnovo, hišasta žara, shranjena v Naturhistorisches Museum

Fig. 2. Drnovo, urne-cabane, conservée au Naturhistorisches Museum

so z območja *Hercynia silva* izhajali — le tako si moremo prevajati *oritur*¹⁵ — *Boii*, *Helveti* in *Raurici*, torej poglavitni udeleženci helvečanskega ékso-dusa. Ker pa je bilo helvečansko vabilo namenjeno tudi Latobikom in

že H. Müller-Karpe, o. c. — Za prihod Eraviskov v prvi polovici I. stol. pr. n. št., bi govorile po mojem tudi novčne najdbe iz Bia, Buda-Lágymányosa, Tótfaluja in drugih krajev tistega območja (A. Graf, Übersicht der antiken Geographie von Pannonien, Diss. Pann. I/5, 1956, 29 in 97 z ostalo literaturo), z napisom *Ravis*, *Ravit*, *Raviz*, *Iravisci* (prvotno ime plemena ima torej koren Rau-(r?)-is; kasneje E- ali I-rau-isci). — K trem posvetilnim napisom z navedbo noriških plemen J. Šašel, Huldigung norischer Stämme am Magdalensberg in Kärnten, *Historia* 16, 1967, 70; nejasen pregled dogodkov prinaša še H. Vetters, Zur ältesten Geschichte der Ostalpenländer, *JÖAI* 66, 1966, 201.

¹⁴ F. Staehelin, *Die Schweiz in römischer Zeit* (1948),³ 51 prinaša obsežno literaturo, v kateri nekateri zanikajo, izpodbijajo ali dokazujejo Cezarjevo avtorstvo tega mesta. Domnevno neskladne vrstice I 5, 4 in VI 25, 2 dajejo pravilno tolmačenje dogodkov, če jih razporedimo v gornjem smislu. S to originalno povezavo tekstov dobimo tudi razumljivo povezavo dogodkov v poglavju VI 25—28.

¹⁵ Težave dela glagol *oritur ab*, ker ne izhaja jasno, ali je mišljeno mejaštvo ali delitev plemen v *Hercynia silva* (Kahrstedt, *Göttinger gelehrte Nachrichten* 1955, 385).

Tulingom, je treba domnevati, da sta tudi ti dve plemeni prišli hkrati z drugimi s tega območja.¹⁶

To bi potrjevali zgodovinski dogodki v sedemdesetih letih I. stol. pr. n. št., ki so pripeljali tudi do helvečanskega éksodusa. Odkar je namreč leta 72 ali 71 pred n. št. Ariovist prekoračil Ren — pri tem so imela pomembno vlogo Türiška vrata na severu¹⁷ — ter razširil v naslednjih desetih letih vojne operacije Svebov zahodno od Rena vse do Sekvanov in Helvečanov,¹⁸ so bili ti odrezani od severozahodnih galskih plemen. Po Ariovistovi prodorni zmagi nad *Haedui* leta 61 pr. n. št. so zaprli Germani Helvetov tudi pot na zahod. Na jugu in jugozahodu so stali Rimljani; njih namero, osvojiti Galijo, je s kopičenjem vojaštva vzdolž meja odkrival prokonzul *C. Iulius Caesar*. Helvečani so bili tako v kotlu in izpostavljeni na milost in nemilost nadaljnji usodi. Na zboru plemena je dosegel začasni vodja *Orgetorix* več pomembnih sklepov o nadaljnji usodi plemena. Med njimi sta pomembna predvsem dva: po treh letih — 58 pr. n. št. — se izseli hkrati vse ljudstvo Helvečanov na ozemlje Santonov ob izlivu Garonne; za pohod pridobijo še naslednja plemena: *Rauraci*, *Tulingi*, *Latobici* in *Boii*.¹⁹

Ista nevarnost — germanska plemena — je hkrati ogrožala tudi keltska plemena, ki so na začetku I. stoletja pr. n. št. še prebivala na območju *Hercynia silva*. Dasi nimamo direktnih pisanih virov, bi mogli sklepati tudi na močan germanski pritisk na Boje in druga plemena že iz podatka, da so *Boii* zapustili svoja starodavna domovanja — *Boihaemi nomen significatque loci veterem memoriam* — in odšli na negotovo iskanje novih prebivališč. Ker so Ariovistovi Svebi usmerili napade na zahod skozi Türiška vrata — s tem pa izvajali pritisk na plemena naseljena na širšem območju Češkega Rudogorja — so bili *Boii* in drugi prisiljeni potovati proti jugu skozi Dunajska vrata: *Boii in agrum Noricum transierant* (*Caesar*, *Bell. Gall.* I, 5, 4). Indirektno sporočilo o tem, kdo je ogrožal ta plemena,

¹⁶ V literaturi vsaj ni o skupnem pohodu nobenega dvoma.

¹⁷ *Caesar*, *Bell. Gall.* I, 1, 4; G. Kossack, *Archäologisches zur frühen Besiedlung zwischen Main und Nordsee*, *Völker zwischen Germanen und Kelten* (1962) 79 z navedbo literature in gradiva za navedeno območje v prvem stoletju pred n. št.

¹⁸ *Bell. Gall.* I, 31, 10; F. Staehelin, o. c., 68: »Für die Helvetier war diese Aussicht äusserst bedrohlich; es stand zu befürchten, dass sie... von den übrigen Galliern abgeschnitten und... vernichtet wurden.« G. Veith, *Geschichte der Feldzüge des C. Iulius Caesar* (1906) 84.

¹⁹ *Caesar*, *Bell. Gall.* I, 5, 4: (*Helvetii*) *persuadent Rauracis et Tulingis et Latobici finitimis uti eodem usi consilio oppidis suis vicisque exustis una cum iis proficiscantur, Boiosque, qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Noricum transierant Noreiamque oppugnabant, receptos ad se socios sibi adsciscunt.*

Vprašanje je, če ni mislil Cezar s *finitimis* morda stanje še v pradomovini, kar bi morda lahko dokazovala raba glagola *adsciscunt*, ker ima pridevniška oblika *ascitus* pomen tuj, od drugod privzet.

Razlog vsem tem preseljevanjem navaja Cezar, *Bell. Gall.* IV, 1, 1—5: *Usipetes Germani et item Tenctheri magna cum multitudine hominum flumen Rhenum transierunt non longe a mari quo Rhenus influit. Causa transeundi fuit quod a Suebis complures annos exagitati bello premebantur et agri cultura prohibebantur.* To bi govorilo, da so ti narodi — med njimi tudi *Boii* in njim pripojena ljudstva zaradi večletnih napadov Svebov izvedli pravi éksodus. Glede domovine Bojev v začetku prvega stol. pred n. št. glej sedaj J. Dobiaš. Ješte jednom k problemu starovekeho Boiohaema, *Listy filologické* 8, 1960, 88 kot odgovor na stališča V. Ondrouha, *Limes-Romanus Konferenz* (1959) 65, ki stavlja *Boiohaemum* na Moravsko.

ki so prišla v *regnum Noricum*, daje Cezarjev podatek (Bell. Gall. I, 53, 4): *duae fuerunt Ariovisti uxores, una Sueba natione, altera Norica regis Voccionis soror*.²⁰ Že več desetletij izoblikovano plemsko združenje — *regnum Noricum* — je deloma zaradi navezovanja prijateljskih stikov s *Suebi*, ki so ogrožali mir na odseku od Rena do Dunaja — torej skoraj direktno na noriški severni meji — deloma zato, ker so bili Ariovistovi *Suebi* nasprotniki Bojev in Bojem pripojenih plemen, ti pa *Noreiam oppugnabant*. Ker so uporabljali Noričani v vojni taktiko umika v gore, kot pravi Florus II, 22, 4: *Noricis animos Alpes dabant, quasi in rupes et bellum non posset ascendere*, so se zato morali tembolj naslanjati na močne zaveznike. Prav tako si moremo razlagati le v sklopu splošne politike Noričanov tudi dejstvo, da so poslali pomoč tudi Cezarju, kot pravi sam v Bell. Civ. I, 18, 5: *equites a rege Norico*. Tudi to se mi zdi v nastalem položaju politično premišljena poteza.²¹ Če nekateri znanstveniki menijo,²² da gre le za običajni kontingent, ki so ga bili Noričani kot rimski vazali dolžni dati, se s tem odreka možnosti dejansko presoditi takratno politiko in ozadja, ki so pripeljala *regnum Noricum* do teh korakov. V trenutku, ko po viru *Boii Noreiam oppugnabant* ni govora o vazalskih dolžnostih do Rimljanov; še manj pa je ženitev sestre regula Vocciona z Ariovistom zgolj poteza dveh »roparskih čred«, da napadejo in oropajo tretjega.²³ Žal iz virov za takratne dogodke — predvsem Cezarjevega *Bellum Gallicum* — izstopa predvsem vsa skoraj biblično dramatična usoda Helvečanov, njih éksodus, poraz in povratek; hkrati pa ostajajo v senci nič manj tragični dogodki — selitev, trpljenje in plenjenje — bližnjih sosedov. Ravno zato pa morajo imeti tudi ti dogodki svoje ozadje: pritisk germanskih plemen v Srednjo Evropo, ki ga je oznanjal že nastop Cimbrov in Tevtonov 113 pr. n. št. Pot, po kateri so hodili novi narodi, je ostala ista. Prav tako kot prvič so ti prekoračili Dunajska vrata, osrednji dogodki pa so se razvijali pred Norejo; *regnum Noricum* pa je z diplomatskimi ukrepi iskal rešitev in podporo.²⁴ Rimljani so leta 113 pred n. št. lahko poslali pred Norejo svoje vojaštvo, Noričani pa so ostali leta 60 pr. n. št. na videz brez te podpore, ker so politika C. Julija Cezarja vodili drugi nagibi: osvojiti je hotel Galijo. Če opazujemo dogodke v Noriku z njegovimi očmi, je to tudi razumljivo. *Regnum Noricum* je bil desetletja odvisen od Rima; mogel pa je očitno tudi sam reševati težave na vzhodu ali jih vsaj odvracati in zavlačevati — tako si moremo razlagati *oppugnabant*. — Ko so se *Boii, Rauraci, Tulingi* in *Latobici* pridružili helvečanskemu éksodosu, je imel Cezar idealno možnost, da v enem mahu odpravi nevarne sile vzhoda in da poseže na zahodu. Le tako bi mogli razlagati, da ni posegel s svojimi silami v dogodke na vzhodnonoriškem ozemlju, čeprav je imel v zimi 59/58 tu tri legije — *tres (legiones) quae circum Aquileiam*

²⁰ E. Swoboda, *Carnuntum seine Geschichte und seine Denkmäler* (1964)⁴ 252, meni, da gre v tem primeru le za združevanje brez obveznosti.

²¹ W. Schmid, *Römische Forschung in Österreich, Die südlichen Ostalpenländer*, BRGK 15, 1925—1924, 192.

²² E. Swoboda, l. c.

²³ G. Zippel, *Die römische Herrschaft in Illyrien bis auf Augustus* (1877) 140 ss.

²⁴ G. Zippel, o. c., 156 in W. Schmid, BRGK 15, 1925—1924, 194; W. Schmid, *Das Eindringen römischer Kultur in Noricum*, *Das Joanneum* 6, 1945; E. Polaschek, RE 17 (1936), 974.

hiemabant.²⁵ Zelo verjetno je namreč, da je poznal sklepe Helvečanov ob Orgetoriksovem posvetu; ti so predvidevali tudi udeležbo plemen, ki so vdrla v Norik. Drugače bi namreč izgubila veljavo Cezarjeva lastna opredelitev (Bell. Gall. I, 43, 8—9) odnosa, ki so ga gojili Rimljani do svojih zaveznikov in prijateljev: *populi Romani hanc esse consuetudinem, ut socios atque amicos non modo sui nihil deperdere, sed gratia dignitate honore auctiores velit esse*. Ravno v tej deklaraciji so videli mnogi raziskovalci eno največjih težav za Cezarjevo verodostojnost v zvezi s podatkom o vpadu Bojev v Norik in v zvezi z obleganjem Noreje. Če gledamo z zgoraj obravloženih vidikov, odpadejo ugibanja o Cezarjevi avtentičnosti, hkrati pa postanejo jasni dogodki, ki so pripeljali del ljudstev iz *Hercynia silva* v naše kraje in do reakcije Noričanov.

Očitno so ravno ti preseljujoči se *Boii*, s tem da so prekoračili Tiso (Παίστος) kršili dakijsko ozemlje, kar je pripeljalo do bitke združenih Bojev, Tavriskov in morda Skordiskov pod Kritasirosovim poveljstvom z vojsko dakijskega kralja Burebiste.²⁶ Glede na splošni politični položaj so domnevali Niese,²⁷ Ihm,²⁸ Brandis²⁹ in Novotny,³⁰ da je do spopada prišlo med leti 63—60 pr. n. št.; to bi se ujemalo tudi z našimi ugotovitvami. Domnevo A. Alföldija,³¹ po katerem se je mogla bitka biti šele po letu 45 pred n. št., je ovrgel s tehtnimi dokazi že A. Mócsy.³²

Poraz proti Dačanom je usmeril tok preseljujočih se ljudstev nazaj na zahod. Od boja z Burebisto oslabljeni *Taurisci* so prepustili del svojega ozemlja — današnje Dolenjsko — novim prišlekom z imenom *Latobici*; *Boii* pa so z napadom na vzhodno obrobje plemenskega združenja *regnum Noricum* in obleganjem ter prodorom do glavnega mesta *Noreia* izsilili naselitev teh pokrajin. To bi dokazoval Plinius, n. h. III, 146: *Noricis iuguntur lacus Pelso, deserta Boiorum, iam tamen colonia divi Claudii Savaria et oppido Scarabantia Iulia habitantur* in Velleius Paterculus II, 109, za katerega je *Carnuntum, locus Norici regni*. Obe navedbi odsevata torej tudi neko starejše stanje v vzhodnoalpskem prostoru, ko je segal *regnum Noricum* vse do Blatnega jezera. Šele prodor Bojev, Latobikov, Herkuniatov, Eraviskov, Tulingov in Helvetov ali Elvetov ok. leta 60 pred n. št. pa je dal osnovo za mejo obeh kasnejših rimskih provinc *Noricum* in *Pannonia*.

²⁵ G. Veith, *Geschichte der Feldzüge C. Iulius Caesars* (1906) 214; Caesar, Bell. Gall. I, 10, 3.

²⁶ C. Patsch, *Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa, Aus 500 Jahren vorrömischer und römischer Geschichte Südosteuropas, Bis zur Festsetzung der Römer in Transdanuvien, Sitzungsberichte, Akademie der Wissenschaften in Wien* 214, 1932, 48; M. Macrea, *Burebista et les Celtes du Moyen-Danube, Studii și cercetări de istorie veche* 7, 1956, 119.

²⁷ *Zur Geschichte der keltischen Wanderung, Zeitschrift für deutsches Altertum* 42, 1898, 158.

²⁸ RE 5 (1899) 631.

²⁹ RE 4 (1900) 1959.

³⁰ *České dějiny* I, str. 36.

³¹ A. Alföldi, *Zur Geschichte des Karpatenbeckens im I. Jahrhundert vor Christi, Ostmitteleuropäische Bibliothek* 37, 1942, cit. po A. Mócsy, RE, Supl. IX (1962) 528.

³² A. Mócsy, RE, Supl. IX (1962) 531.

Gledano na politične dogodke okrog leta 60 pr. n. št. s teh spoznanj in na podlagi teh izvajanj, je tudi iz virov razumljivo, da so prišli *Latobici* v naše kraje ob tem preseljevanju. Selitev teh plemen z območja *Hercynia silva* se prične verjetno ob Ariovistovem prodoru proti Renu. Del Latobikov se je sicer udeležil helvečanskega éksodusa in dobil tam tudi svoja nova bivališča.³³

S to interpretacijo virov in drugih materialnih dokazov dobimo zanesljivo oporo za prihod Latobikov v naše kraje in razlago fenomenalnega pojava specifične poznolatske-zgodnjecesarske materialne kulture ter deloma spoznanje, zakaj se pojavijo hišaste žare le na območju, kjer so bili naseljeni dolenski *Latobici*.

Hišaste žare in vsi spremni momenti, povezani s tem izročilom, so namreč med drugim ena izmed značilnosti dediščine kulture žarnih grobišč. Res je sicer, da se pojavijo hišasti modeli že v neolitiku, toda šele v času kulture žarnih grobišč moremo govoriti o hišastih žarah, ko prevzamejo konkretno funkcijo žare z vsem magično-religioznim ozadjem. Ti starejši relikti, tako hišaste žare kot obrazne žare, pa vztrajajo vse do latenske dobe le na dveh območjih severno od *Hercynia silva*. Prvo predstavljajo predeli ob Saali na jugovzhodu od Harza, za to območje so značilne predvsem hišaste žare;³⁴ drugo območje — značilno po obraznih žarah — pa se razteza od Pomorjanske in Šlezije do gornjega toka Dnjestra.³⁵ Po najnovejših ugotovitvah R. Hachmanna, G. Kossacka in H. Kuhna³⁶ pa vidimo, da se območje hišastih žar jugozahodno od Harza krije z nekim iliro-venetiskim stratom, za katerega je značilno, da je v severni Evropi nosilec oziroma varuh izročila, ki ga moremo povezovati s fenomenom kulture žarnih grobišč. Prav te značilnosti so bile tudi spodbuda za ugotovitve J. Kostrzewskega in J. Filipa³⁷ o kontinuiranem življenju lužiške kulture na severovzhodu *Hercynia silva*. Čeprav se te značilnosti prično izgubljeni v mlajši železni dobi pod vplivom latenskih tokov z juga,³⁸ pa so se rudimentarno

³³ P. Petru, Vprašanje izvira predalčne stene, Slovenski etnograf 16—17, 1964, 277; E. Linckeheld, Le symbolisme astral des stèles funéraires gallo-romaines des Vosges et de l'Illyrie, Revue celtique 46, 1929, 29; E. Linckeheld, Les stèles funéraires en forme de maison chez les Médiomatriques et en Gaule, Publications de la faculté des lettres de l'Université de Strasbourg, fasc. 58, 1927; R. Forrer, Les monnaies gauloises ou celtiques trouvées en Alsace 1925, 96 — cit. po F. Staehelin.

³⁴ F. Behn, o. c.

³⁵ W. La Baume, Die Pommerelischen Gesichtsurnen; prim. k temu tudi misel R. Forrerja, Die Fortschritte der prähistorischen und römischen Forschung in Elsass, 15. BRGK 1925—1924, 98: Auch Reste von Gesichtsurnen haben sich in diesen frühromischen Gräbern gefunden, was mich erneut in dem Gedanken bestärkt, dass ihr starkes Auftreten in den von germanischen Einwohnern und Truppen belegten Gebieten (Belgien, Rheinland, Süddeutschland) eben mit germanischen Anschauungen und letzten Endes mit den nordgermanischen Gesichtsurnen zusammenhängt. Seveda izhaja to njegovo prepričanje iz zmotnega gledanja Kosinove šole, ki je v tej dediščini videla germanske ostanke.

³⁶ Das Zeugnis der Namen. Völker zwischen Germanen und Kelten (1962) 105.

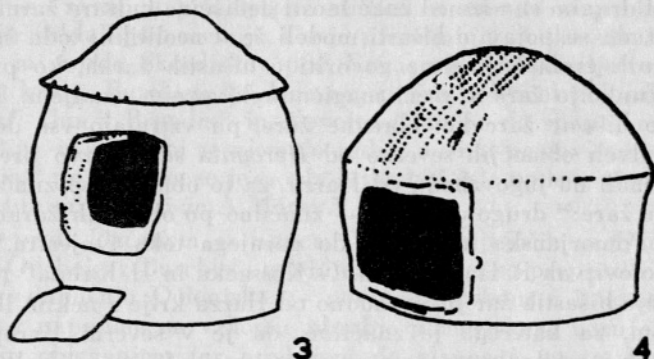
³⁷ J. Kostrzewski, Od mezolita do okresu wędrówek ludów, 1959; J. Filip, Počátky slovanského osídlení (1946); J. Filip, Lužická kultura v době laténské, Slavia antiqua 1, 1948, 166; številne razprave o tem problemu prinaša J. Korošec, Uvod v materialno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka (1952) 12.

³⁸ G. Kossack, o. c., 77—81.

ohranile vse do poznega latena, kot dokazujejo obrazne žare, žara iz Wulferstedta (sl. 3) in predvsem hišasta žara iz Luggendorfa (sl. 4).³⁹

Glede na to moremo domnevati, da so naše antične hišaste žare, razširjene na območju, kjer je bil pri nas naseljen del Latobikov, izraz reminiscenc, ki segajo še v kulturo žarnih grobišč; nosilci teh bi mogli biti celo pripadniki starejše tujerodne ločine v sklopu plemena *Latobici*, ki pa so živeli v tesni povezavi s keltskim delom ter so z njim prišli v naše kraje. Čeprav so vztrajali pri svojih običajih, so se priznavali verjetno tudi sami za del skupnosti z imenom *Latobici*.

Ravno spoznanje, da plemena, ki so prihajala z območja *Hercynia silva*, niso bila etnično čista, nam morda nakazuje v grobem kompleks, iz

Sl. 3. Wulferstedt, hišasta žara (po Behnu)
Fig. 3. Wulferstedt, urne-cabane (d'après Behn)

Sl. 4. Luggendorf, hišasta žara (po Behnu)
Fig. 4. Luggendorf, urne-cabane (d'après Behn)

katerega izhajajo *Latobici*. Ta je ležal nekje na stiku dveh kultur. Če upoštevamo gornje opredeljevanje prebivalstva na območju severno od Češkega Rudogorja — Türinško, Saško in lužiško področje — se nam sama vsiljuje misel na povezavo naših hišastih žar s hišastimi žarami, razširjenimi severno od Češkega Rudogorja, hkrati pa moremo najboljše opredeliti nosilce — Latobike — ki so povezani s to dediščino. Historično je ta sklep razumljiv tudi zategadelj, ker je bila ravno opisana pokrajina prva na udaru ob navalu Ariovistovih Svebov.⁴⁰ Neposredna sosesčina *Hercynia silva*

³⁹ F. Behn, o. c., 17.

⁴⁰ G. Neumann, Die Kelten in Thüringen, Der Thüringer Erzieher 3, 1935, 145; A. Götze, P. Höfer, P. Zschiesche, Die vor- und frühgeschichtlichen Altertümer Thüringens, 1909; A. Auerbach, Die vor- und frühgeschichtlichen Altertümer Ostthüringens, 1930; K. H. Jacob, Latènefunde der Leipziger Gegend, 1908; G. Kossina, Die Grenzen der Kelten und Germanen in der Latènezeit, Korrespondenzblatt für Anthropologie 38, 1907, 57; G. Kossina, Die illyrische, die germanische und die keltische Kultur der frühesten Eisenzeit im Verhältnis zu dem Eisenfunde von Wahren bei Leipzig, Mannus 7, 1915, 87 in 11/12, 1919/20, 411; Ph. Kropp, Latènezeitliche Funde an der keltisch-germanischen Völkergrenze zwischen Saale und Weisser Elster, 1911; W. Schultz, Die Bevölkerung Thüringens im letzten Jahrhun-

pa je dala tudi doslej verjetno najmlajši tip nordijske hišaste žare, primerek iz Luggendorfa, ki jo je možno tudi časovno opredeliti glede na dodani bronasti fibuli poznolatske sheme.⁴¹ Ravno simbioza hišaste žare in poznolatske fibule pri grobu iz Luggendorfa lepo karakterizira naša gornja izvajanja, da so mogla biti prvotna prebivališča dela skupnosti z imenom *Latobici* nekje na tem območju, kjer se je spajalo staro izročilo kulture žarnih grobišč s keltskimi elementi.⁴²

RÉSUMÉ

Les urnes-cabanes preuve de la migration d'une partie de la tribu des Latobici

L'extension des antiques urnes-cabanes correspond presque entièrement au territoire que peuplaient à ce moment-là en Basse-Carniole les *Latobici* celtiques.¹ Parmi les urnes-cabanes en cette liaison sont très intéressants avant tout l'exemplaire de Drnovo (fig. 2) avec les caractéristiques de la forme et de l'ornement de la période de La Tène avancée et l'urne d'Eitzersdorf près St. Pölten (*Cetium*),² qui formellement rappelle fortement les urnes-cabanes du territoire de Saale⁷ (fig. 1). C'est précisément pour cela que l'auteur conjecture qu'il nous faut chercher l'origine de cette coutume dans la bordure septentrionale de l'antique *Hercynia silva* (Erzgebirge, Montagne minière tchèque).

Si nous nous tournons vers la situation politique générale et les événements de la première moitié du Ier siècle avant notre ère, qui lient nos lieux avec le territoire où l'on connaît les urnes-cabanes encore dans la période de La Tène avancée,¹² nous sommes aidés par César b. G. I, 5, 4: *Boiosque, qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Noricum transierant Noreiamque oppugnabant*. Au milieu du siège de *Noreia* en 58 avant notre ère, ils auraient reçu le message des Helvètes, leur demandant de se joindre à leur exode. Le message était destiné aussi aux tribus des *Raurici*, des *Tulingi* et des *Latobici*. Pourquoi précisément à ces tribus? Les liens entre les *Boii*, les *Raurici* et les *Helveti*, et selon l'auteur aussi les *Tulingi*, les *Latobici* et les *Hercyniates*¹³ sont un héritage de la préhistoire, où ces tribus étaient réunies par l'*Hercynia silva*. Ceci est souligné aussi par Tacite, Germ. 28, 2. Quelques voisins plus importants sont cités par César b. G. VI 24 et VI 25, 1—5. De b. G. VI 25, 1—5 il ressort que de l'*Hercynia silva* provenaient les *Boii*, les *Helveti* et les *Raurici*, donc les principaux participants de l'exode. Comme l'invitation des Helvètes était destinée aussi aux *Latobici* et aux *Tulingi*, il faut supposer, également à cause des preuves archéologiques, que ces deux tribus aussi sont arrivées en même temps que les autres du territoire de l'*Hercynia silva*.

dert v. Chr. auf Grund der Bodenfunde, Jahresschrift Halle 16, 1928; E. Šimek, Keltové a Germani v našich zemích, Brno 1934; V. Šaldová, Malovaná keramika v české mohylové oblasti, Archeologické rozhledy 5, 1953, 68; J. Šchránil, Jak přispěla prehistorie k řešení otázky o pobytu galských Bojů v Čechách, Sborník V. Novotného, 1929 (cit. po J. Filip, o. c.); izsledkov L. Franza, C. Streita, K. Rudolfa, E. Benningerja, H. Preidela in drugih v časopisu Sudeta ne navajam, ker so često plod posebnih teženj avtorjev.

⁴¹ A. Götzte, Vor- und frühgeschichtliche Denkmäler des Kreises Ostprieognitz, str. 56; W. Schultz-Minden, Das germanische Haus in vorgeschichtlicher Zeit, Manus Bibliothek 9, 1915, 69; F. Behn, o. c., 17.

⁴² Glej op. 36.

Le danger germanique, qui poussa les Helvètes à l'exode,¹⁷⁻¹⁹ menaçait en même temps aussi les tribus celtiques qui au début du Ier siècle avant notre ère séjournèrent encore sur le territoire de l'*Hercynia silva*. Comme les Suèves d'Arioviste avaient dirigé leurs attaques vers l'ouest, les *Boii* et les autres furent contraints de faire route vers le sud par la porte de Vienne et d'occuper en partie le territoire du *regnum Noricum*. La voie parcourue par ces peuples resta la même que celle empruntée par les Cimbres et les Teutons en 113 avant notre ère. Tout comme la première fois, les événements centraux se déroulèrent devant *Noreia*. Tandis qu'en 113 les Romains avaient pu envoyer leurs troupes, les *Norici* en 60 restèrent en apparence sans cet appui, parce que le politicien C. Jules César était alors mû par d'autres motifs: la conquête de la Gaule. Si nous considérons les événements dans le *Noricum* avec ses yeux, cela est compréhensible. Lorsque des parties des tribus des *Boii*, des *Raurici*, des *Tulingi* et des *Latobici* se joignirent à l'exode des Helvètes, la pression de 105.000 ressortissants de ces tribus fut éliminée à l'est (tel fut le nombre total des parties de ces tribus dans l'exode des Helvètes, b. G. I 29, 2), et César obtenait par là une possibilité idéale de supprimer les dangereuses forces de l'est et d'intervenir à l'ouest, d'un seul coup. Ainsi seulement nous pouvons nous expliquer pourquoi il n'a pas intervenu avec ses forces à l'est, bien qu'il ait eu aux aguets dans l'hiver 59/58 aux environs d'Aquilée trois légions (b. G. I 10, 5).

Comme les territoires de peuplement des *Boii* et des *Latobici* sont connus, l'auteur met à la discussion de l'étude linguistique ultérieure la question de savoir si derrière les noms de Tulln et de Tulbing (Fundberichte aus Österreich 1, 1950/4, 60 et 88) ne se cachent peut-être pas la racine *Tuling-i*, et à Pinzgau dans la vallée de Rauris un reliquat de *Raurici*, par quoi nous pourrions vraisemblablement plus facilement dénouer le peuplement de ces tribus en 60. Car en ce cas, ces tribus auraient occupé la bordure du Norique, comme la possédait le *regnum Noricum* dans sa plus grande ampleur, ce que nous communiquent en partie Pline n. h. III, 147: *Noricis iuguntur lacus Pelso, deserta Boiorum, iam tamen colonia divi Claudii Savaria et oppido Scarabantia*, et Vell. Pat. II 109, 5 *Carnuntum, locus Norici regni*. Les régions orientales, peuplées partiellement de *Latobici* et de *Boii*, furent ensuite annexées à la province de Pannonie. La partie des *Latobici*, qui avait pris part à l'exode des Helvètes, reçut en bordure sud-est le *Vosegus mons* et dans la vallée du Rhin ses nouveaux quartiers.³³ Car là aussi se manifeste — une forme certes déjà fortement développée — un monument funéraire en forme de maison et des urnes à visage que nous pouvons, tout comme nos urnes-cabanes, lier à l'héritage de la culture des nécropoles à urnes. Ces restes plus anciens se conservent en Europe jusqu'à la période même de La Tène seulement dans deux secteurs au nord de l'*Hercynia silva*.³⁴⁻³⁵ Bien que ces caractéristiques commencent à se perdre sous l'influence des courants de La Tène venant du sud, elles se sont pourtant conservées jusqu'à la période de La Tène tardive, comme le prouvent les urnes à visage et surtout les urnes-cabanes de Luggendorf.

Précisément la connaissance³⁶⁻³⁷ que les tribus qui arrivaient de l'*Hercynia silva* n'étaient pas ethniquement pures, nous indique peut-être en gros le complexe d'où provenaient les *Latobici*. Celui-ci se situait quelque part au point de contact des deux cultures. Historiquement, la liaison de nos urnes-cabanes et de leurs tenants — les *Latobici* — est compréhensible aussi du fait que justement la région au nord-ouest de l'*Hercynia silva* fut la première au choc des Suèves d'Arioviste. Le voisinage immédiat de l'*Hercynia silva* donna aussi jusqu'ici probablement le

plus jeune type de l'urne-cabane nordique, l'exemplaire de Luggendorf, qu'il est possible de déterminer aussi temporellement, étant donnée la fibule de bronze ajoutée du schéma de la période de La Tène tardive.⁴¹ Précisément la symbiose de l'urne-cabane et de la fibule de la période de La Tène tardive dans la tombe de Luggendorf caractérise bien notre exposé ci-dessus, à savoir que l'habitat primitif d'une partie de la communauté nom de *Latobici* pouvait être quelque part sur le territoire, où l'ancienne tradition de la culture des nécropoles à urnes se fusionnait avec les éléments celtiques.

POROČILA — REPORTS